

Józsa Ágnes

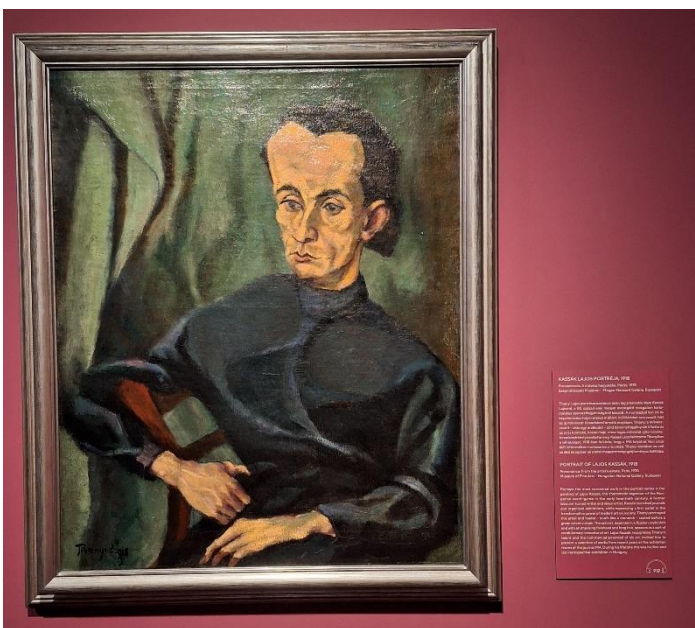
Tihanyi 140

**Tihanyi Lajos /1985-1938/ életmű-kiállítás
a Magyar Nemzeti Galériában**

„Az életnek akkora szeretetével és értésével valóban kevés ember dicsekedhetett, mint Tihanyi Lajos, a festő. Képei is valami tömörített életvidámság kifejezői. A furcsának és mégis igaznak összekeveredése, a lényeglátás, az okos, nyugodt, nem bántóan gúnyoros mosolygás az életen...valami ilyen az, amit Tihanyi művei éreztetnek szemlélőjünkkel az egyéniségéről. Tényleg csoda volt a lelkisége”.

Tersánszky Józsi Jenő

Képeivel tankönyvek lapjain találkoztunk először. Egyebek mellett Kassák Lajos életrajzát is az ő műveivel illusztrálták. Ezek a képek minden fotónál erőteljesebb jellemzést adnak magáról a személyiségről, az alkotóról, a vezetőről, és ezzel együtt a különleges világlátásáról is. A festőiség ereje magával ragad. A művész neve bár egyre többször és egyre magasabb összeggel szerepel aukciókon, mégis egyfajta titokzatosságot sugall. A Nemzeti Galéria mostani kiállításnak két apropója is van: száznegyven éve született és ötvenöt éve, 1970-ben került a mintegy háromszáz művet, és dokumentumot tartalmazó hagyatéka a Magyar Nemzeti Galéria különböző (festészeti, grafika-, adattár-) gyűjteményeibe. A száznyolcvan kiállított mű többsége festmény, de a különböző korokban alkotott grafikáiból is láthatunk szép számmal. Válogattak a dokumentációkból, levelekből, kiállítási katalógusokból, újságcikkekből, s teoretikus írásai-

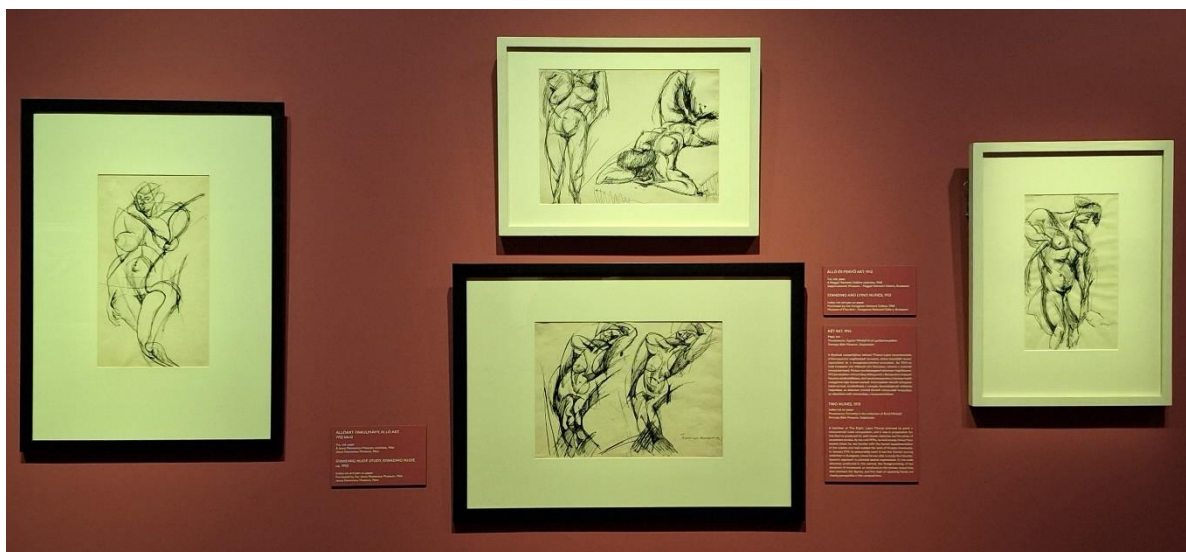

ból is bemutatnak párat. Megrendítő a vitrin, amelyben életének személyes tárgyai: tárcája, kis bicskája, karórája, zsebórája, noteszei láthatók. Nagyon gazdag a fotóanyag, szívesen szerepelt barátainak, Brassainak és André Kertésznek a felvételein. Műveiről pedig ő maga készített felvételt és pontos regisztrációt. Láthatunk amatőr filmfelvételeket is róla, hangulati érzékeltetésül pedig a korabeli Berlinről és Párizsról.

A tárlat első nagyobb egysége a magyarországi időszakát mutatja be. Tizenegy évesen, agyhártyagyulladás következtében elvesztette a hallását, s emiatt akadémikus tanulmányokat nem folytathatott. Autodidaktaként, de szorgalommal, igyekezettel szívta magába azt a tudást, amellyel bekapcsolódhatott a nagybányai

művésztelep munkájába. Ott sem a hagyományos mesterek stílusát követte. Már kezdettől fogva a stilizált, leegyszerűsített, konstruktív, színes foltokkal síkban megfogalmazott látványt kedvelte. Többször járt Párizsban, magáévá tudta tenni azt a stilizált, nagyvonalú kompozícióra koncentráló, nagy felületekkel dolgozó, erőteljes körvonalakkal határolt, leegyszerűsített formanyelvet, ami a franciáktól inspirálódott Vadak csoport jellemzője volt. A Nagybányán művelt műfajokban – tájkép, csendélet, portré –, erőteljes kifejezési formát talált. Tagja lett a MIÉNK-nek

(Magyar Impresszionisták és Naturalisták köre, 1908-1911). Szakmai elképzeléseit illetően a Nyolcak csoportjával érzett leginkább rokonságot, magának ezt a kört választotta, a legszínvonalasabb, legprogresszívebb társaságot. Minden kiállításukon részt vett... Ebben az időszakban már jelentős a portréfestészete, amellyel kortársait, a jeles gondolkodókat, művészeket megörökítette. A magyar festészetben ezek az első pszichológiai portrék. A dinamikus formákkal, szögletes síkok összeillesztésével olyan erős karaktereket tudott megragadni, amelyekben tükröződött az illető lelkülete, gondolatai, érzelmi világa, habitusa. Bölöni György úgy fogalmazott, átlátott az embereken, mint a szitán, mint az üvegen, és egy-két ecsetvonással meg tudta ragadni a figura teljes karakterét. A tárlaton láthatjuk a legjelentősebb portréit, például Ciaclan Virgilét, akivel egész életében levelezett, Bölöni Györgyét, aki egész életét végig kísérte, és lelki, anyagi, kapcsolati támasz volt Tihanyi számára, az arisztokratikus Fülep

Lajos-portrét, s a forradalminak számító Kassák-portrét is. Utóbbi modelljének tetszett a róla festett kép, bár ezt nem mindig lehetett róla elmondani. Tihanyinak 1918-ban volt egy nagy gyűjteményes kiállítása a Ma kiállítóhelyiségében a Váci utcában. Itt

elsősorban a tájképeire helyezte a hangsúlyt, melyeket Kassák nem igazán kedvelt, s ez kapcsolatukra is rányomta a bélyegét. Ám azzal együtt, hogy Kassák nem értett egyet Tihanyi festői világával, a kvalitásait elismerte... Ebben a sorozatban láthatjuk aktvázlatainak sorozatát is, melyek nagyon érzékletesen mutatják be redukciós gondolkodását, miként eltávolodva a realiztikus testábrázolástól kompozíciós elemként erővonalakat és formai összekapcsolódásokat hangsúlyoz. Ezeket a műveit ki is állította annó a Nyolcak kiállításán.

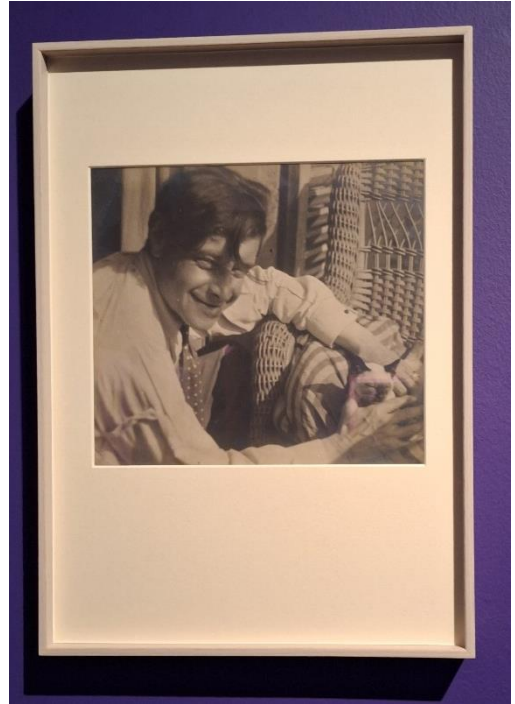
Ahogy a többi avantgárd művész esetében, az ő életében is fordulópontot jelentett a Kommün bukása. Emigrált ő is. Először Bécsbe, majd Berlinbe költözött, ahol elsősorban rajzokat készített, nem véletlenül. A papír, a ceruza volt a legolcsóbb kifejezési eszköz. Ebben az időszakban alkotott művei jelentik a kiállítás másik nagy egységét. Berlin akkor a világ művészetének központja volt, oda emigráltak a forradalom utáni Oroszországból – például Kandinszkij –, ott

szerkesztették és adták ki a radikális modernizmus centrumaként működő, Der Sturmot. Moholy Nagy László művészeti íróként többször is szerepelt a hasábkon. Az expresszív művészeknek a Die Aktion volt az orgánuma. Tihanyi világa közel állt ehhez. Alkotásaiban egyre expresszívebb lett, ekkor festette azokat a remekműveit, amelyek a Nemzeti Galéria állandó kiállításának is a darabjai, köztük a híres Önarcképet. Berlinben barátkozott össze egy életre a fotóművész Brassai-val (született Halász Gyula), aki jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy Tihanyi kommunikációs nehézségei ellenére is haladó művészi közegbe kerülhessen. Brassai ugyanis olyan baráti kört alakított ki, amely a legprogresszívebb – Berlinben és Párizsban élő – avantgárd művészekből állt.

Fényképezte a párizsi művészvilágot, például Picassot. Amikor a nagy válság miatt a művészvilág Berlinből Párizsba költözött, Tihanyi és barátai – a Bölöni-házaspárral együtt – ott találtak otthonra. Tihanyi Picasso munkásságát is figyelemmel kísérte, és barátságot kötött nemcsak

festőkkel, de költőkkel, írókkal, a francia értelmiség jelentősebbjeivel. Barátja lett André Kertész is. Szerette a francia hangulatot, a francia ételeket, a francia nőket, és... a nők is szerették őt. Értési nehézségei ellenére férfiasan bájos ember volt. Erről sok mosolygós, huncut-kópés fotó tanúskodik. A humorával, a könnyedségével találta meg a hangot. Tehette azért is, mert párizsi élete nagy részét a Cafe Dome kávéházban töltötte a Montparnasse-on, ahol „mindenki” megfordult. Karakteres, jellegzetes személyisége és beszédstílusa ismertté tette. Jelentős művészegyéniségek fordultak meg ott, akiket lerajzolt, s akikről szeretett volna grafikai albumot kiadni. Az önálló lapok végül a hagyatékban maradtak. Ezekből láthatunk itt néhányat.

Párizsban több kamarakiállítása is volt, de igazi áttörést nem tudott elérni. Nagyon sok nagyszerű képzőművész dolgozott akkor Párizsban. André Kertésznek és Brassainak sikerült kitörni, akik újszerű látásmódjuk közlésére a fotót választották kifejezési eszközül. Brassai levelezéséből az is kiderül, hogy véleménye szerint a korszak legjobb műveit Tihanyi

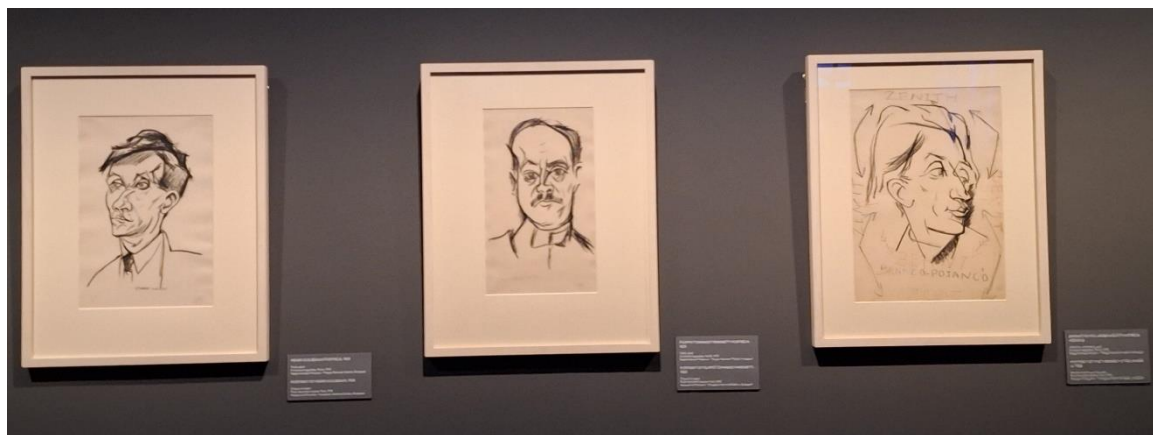

festette a kortársak közül, de ehhez nem sikerült a megfelelő nyilvánosságot megszereznie. A művészeti életben az érvényesülés – akkor is, most is – főként a kapcsolatokra és a személyes szimpátiákra épül. Az emigráns művész abban a dömpingben, ami a húszas- harmincas években a művészeti élet intenzitását jelentette, nem kaphatott kellő figyelmet. Szeretett volna érvényesülni, kereste a kiállítási lehetőségeket, ezért egy rövid időt New Yorkban is töltött, abban reménykedve, hogy ott talán jobb fogadtatásra talál. De nem sikerült ott sem, amit szeretett volna, visszatért Párizsba.

A harmincas évek elejére festészetében fordulat következett be. Az expresszív német hatástól mind inkább megszabadulva, egyre jobban a francia kortárs művészet inspirálta, leegyszerűsített, dekoratív, az absztrakció irányába elinduló építészeti kifejezési formák vonzáskörébe került. Kiemelkedő darabjai ennek az időszaknak a Spanyol nő és a Tristan Tzara portré... Csendéleteket is látunk. Elindult egy reduktív folyamat, amely a teljes

nonfiguratív absztrakthoz elért. Életerős képeket festett, nagyon színes, fölszabadult lendületes formákkal, színekkel, melyben az organikus és természetitől elvonatkoztatott formák hullámozása kap szerepet. Nincs tematikus háttér, a komponálás harmóniája, a dekorativitás teremti meg a kivételes összhatást. Ez a kiállítás harmadik nagy része, és ez az igazi meglepetés még azok számára is, akik úgy vélték valamennyire ismerik Tihanyit. Nem véletlen, hogy tagságot nyert a nemzetközi művészek Abstraction Creation csoportjába, akikkel együtt több csoportos kiállításon is részt vett. Az ekkoriban készült, eddig kevésbé ismert műveinek jelentős részét is láthatjuk a kiállításon.

Nagyon fiatalon, ötvenhárom éves korában a kiújult agyhártyagyulladás pár nap alatt elvitte. Megszakadt az életmű. Szerencsére, ő mindig maga mellett tudta műveit, és utazásai során gondosan becsomagolva követték őt minden helyszínre. Az életmű így megőrződött. Halála után Brassai és a többi barát megőrizték alkotásait még a háború alatt is. Úgy gondolták azonban, hogy az életműnek, ennek a kivételes értéknek Magyarországra kell kerülnie. A korabeli magyar bürokrácia nehézségeit leküzdve 1970-re ez sikerült is. Ebben jelentős szerepet vállalt Passuth Krisztina művészettörténész.

Tihanyi Lajos a magyar avantgárd jelentős képviselője. Nem lehet a témában jelentős nemzetközi kiállítást rendezni úgy, hogy az ő expresszív, kubista, kubo-futurista és konstruktív elemeket tartalmazó nagyon jelentős munkái művei ne szerepeljenek. Az avantgárd művészet nemzetközi mércével mérve is egyik legjelentősebb alakja Berény Róberttel, Kassák Lajossal, Moholy Nagy Lászlóval együtt. A világszínvonalat képviseli. Itt, ezen a kiállításon meggyőződhetünk erről.

x

Az életműkiállítás a Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményéből válogatott festmények és grafikák mellett több közgyűjteményből, illetve magántulajdonból kölcsönzött alkotást is bemutat.

Kurátora: Gergely Mariann.

Megtekinthető február 15-ig a Magyar Nemzeti Galériában